

Domluvili jsme se, že si trochu masa vezmeme s sebou a že Čchan-pao a Fokin dopraví zbytek starověrcům a ostatním členům výpravy.

XVI. Vodopád

Příhoda s tygrem – Zapovězené místo – Děrsu a vrána – Horní tok řeky Amagu – Vodopád – Obětina – Horský hřbet Kartu – Brusinky – Nocleh v horách – Carská hora – Sestup do údolí řeky Kulumbe – Starost o zvířata

Po večeři se rozhovor stočil k lovu. Děrsu mluvil a my ostatní jsme naslouchali. Život tohoto muže byl plný nejzajímavějších dobrodružství. Gold vyprávěl, jak kdysi – asi před deseti lety – lovil jeleny mandžuské. Sezóna pantů byla právě v plném proudu. Tento příběh se odehrál u řeky Erldagou (přítok Daubiche), a to nedaleko jejích pramenů. Voda zde v horách vymlela dlouhé a hluboké rokle, jejichž příkré svahy byly porostlé lesem. Děrsu měl s sebou pušku, lovecký nůž a šest nábojů. Nedaleko svého tábora uviděl jelena, vystřelil po něm a lehce ho zranil. Zvíře na chvíli padlo k zemi, ale zase se zvedlo a rozběhlo se do lesa. Gold ho tam dohnal a ještě čtyřikrát po něm vystřelil, ale žádný ze zásahů nebyl smrtelný, a tak jelen unikal dál. Děrsu tedy vystřelil po šesté a naposledy. Zraněné zvíře se poté schovalo do rokle, na niž navazovala další podobná rokle. Leželo ve vodě přímo tam, kde se obě rokle spojovaly – jen jeho plec, krk a hlava spočívaly na kamenech. Jelen chabě zvedal hlavu a bylo znát, že z něho život pomalu vyprchává. Gold usedl na kámen, zapálil si dýmku a čekal, až zvíře pojde. Trvalo to dlouho, ale nakonec přece jen vydechlo naposledy. Tehdy k němu Děrsu přistoupil,

aby mu uřízl hlavu s panty. Bylo to velmi nepohodlné místo, neboť zde přímo u vody rostla mohutná olše. Děrsu se mohl pustit do práce jen v jedné jediné poloze. Klekl si na pravé koleno a levou nohou se zapřel o jeden z kamenů v potoce. Pušku si hodil na záda a konečně vytáhl nůž. Nestačil však ani dvakrát říznout, když se za jeho zády ozval šramot. Chystal se ohlédnout, ale v tentýž okamžik přímo vedle sebe uviděl tygra. Zvíře se chystalo stoupnout na kámen, ale špatně došláplo, takže mu tlapa sjela do vody. Gold věděl, že udělá-li sebenepatrnější pohyb, bude po něm. Strnul tedy a zatajil dech. Tygr po něm střežil pohledem, a když uviděl nehybnou postavu, už už se chystal pokračovat v cestě. Náhle však musel ucítit, že to nehybné něco není pařez ani kámen, nýbrž cosi živého. Dvakrát se otočil a dlouze začenicnal, ale Děrsu měl štěstí – vítr totiž vanul od tygra k němu, ne naopak.

Děsivá šelma neucítila zápach jelení krve a začala šplhat po svahu. Do potoka se zpod jejích tlap sypaly kameny a písek. Vylezla až nahoru a v tom okamžiku konečně zachytila lidský pach. Tygrovi se na zádech zježila srst. Silně zařval a začal švihát ocasem ze strany na stranu. Tehdy Děrsu hlasitě zakřičel a rozběhl se roklí pryč. Tygr se vrhl k jelenovi a jal se ho očichávat. Právě to Děrsua zachránilo. Dostal se pryč z rokliny a pak ještě dlouho prchal jako srna pronásledovaná smečkou vlků.

Tehdy si uvědomil, že jelen, jehož zabil, nepatřil jemu, ale tygrovi. To proto ho nedokázal zabít, i když po něm střílel hned šestkrát. Děrsu se podivil, jak je možné, že mu to nedošlo hned. Od té doby již do roklí u pramenů Erldagou nikdy nechodil. Toto místo pro něho bylo již navždy zapovězené. Dostalo se mu varování...

Nakonec jsme já a střelec Fokin šli spát, zatímco Gold a Čchan-pao se uvelebili stranou. Vzali si na starost péči o oheň.

V noci jsem se nakrátko probudil. Měsíc obklopovala matná skvrna – neklamná předzvěst toho, že ráno uhodí mráz. A to se také stalo. Před úsvitem teplota prudce klesla a voda v kalužích zamrzla. Jako první procitli Děrsu a Čchan-pao. Přihodili do ohně dříví, uvařili čaj a teprve poté vzbudili mě a Fokina.

Vrány jsou pozoruhodní ptáci! Je až neuvěřitelné, jak rychle dokážou zjistit, kde lze najít maso. Jakmile první sluneční paprsky pozlatily vrcholky hor, objevilo se jich hned několik u našeho tábora. Hlasitě na sebe pokřikovaly a přelétávaly ze stromu na strom. Jedna z vran přistála hodně blízko nás a začala krákat.

„Huš, ty mrcho! Jen počkej, já ti ukážu,“ řekl střelec Fokin a natáhl se po pušce.

„Netřeba, netřeba střílej,“ zarazil ho Děrsu. „Jeho překážej ne. Vrána taky chtěj jíst. Jeho se přijď podívat, jestli tu jsou lidi. Jestli ano, jeho zas leť pryč. Ale až naše odejdi, jeho hned skoč na zem a jez, co zbylo.“

V tu chvíli vrána roztáhla křídla a odletěla, jako by chtěla potvrdit, co Gold říkal. Jeho slova musela přesvědčit i Fokina, protože odložil pušku a už na vrány nenadával, ani když k němu přilétaly ještě blíž než prve.

Děrsu měl nepochybně pravdu. Zvyk „sundávat“ vrány ze stromů je krutá kratochvíle lovců. Někdy to dělají dokonce i vzdělaní lidé. Střílí po nich, jako by to byly prázdné láhve nebo plechovky – prostě jen proto, že černí ptáci představují dobrý terč.

Vrány ovšem ve skutečnosti patří spíš mezi prospěšné ptáky než mezi škodlivé. V tajze požírají mrtvá zvířata, kolem řek leklé ryby, u moře měkkýše vyvržené příbojem a kolem lidských obydlí zase všemožné odpadky. Jsou nenahraditelnými sanitáři a významně přispívají k péči o přírodu. Bez jejich přispění by dost možná mnohem častěji docházelo k zamoření vod mrtvolným

jedem. Jistě, vrány páchají také nemálo hospodářských škod, ale ty jsou ve srovnání s jejich užitečností spíše zanedbatelné.

V tomto táboře jsme se rozloučili. Čchan-pao a střelec Fokin zamířili zpět do vesnice, zatímco já a Děrsu jsme pokračovali v cestě vytyčeným směrem.

Údolí řeky Amagu se zde začalo zužovat. V řece přibývalo peřejí. V horách se objevily osypy a celé rozlehlé plochy odlesněné v důsledku požárů, ale dole v údolí les naopak zhoustl. Nadále sice zůstával převážně listnatý, ale v porostu se vyskytovalo stále více jehličnanů.

Asi dvacet verst od moře se řeka rozdělila na dvě. Jedna říčka (ta větší) obtéká horský hřbet Kartu ze západu, zatímco ta druhá (menší) teče z jihu. Za jejich soutokem se táhla téměř souvislá spáleniště. Dvakrát jsme byli nuceni řeku přebrodit, a nakonec jsme znovu skončili na pravém břehu.

Ještě dál začalo údolí připomínat spíše soutěsku. Některé útesy zde měly velice bizarní obrysy. Všechny se postupně rozpadaly a měnily se v osypy. Někdy s sebou skalní úlomek, řítící se shora, strhával další kameny. V takových případech se do údolí valily celé proudy štěrků a zpřelámaných uschlých stromů. Není divu, že se Udegejci těchto končin tolik obávají! Nebylo těžké uvěřit, že se zde musí nacházet příbytek zlého ducha!

Za pochodu jsme si s Děrsuem vykládali o lovu. Náhle mi dal znamení, abych se zastavil. Zaposlouchali jsme se. Zepředu se ozýval jakýsi hluk – byl to dutý hukot, připomínající vzdálené burácení hromu.

„Vodopád,“ řekl Gold a ukázal na řeku.

Vzhlédl jsem a uviděl pěnu plující po hladině.

Přidali jsme do kroku a o půl hodiny později jsme skutečně došli k vodopádu.

Ze všech vodopádů, které jsem kdy viděl, byl Amaginský vodopád ten nejkrásnější. Představte si úzký průchod, jehož hor-

ní okraje jsou mírně zahnuté dovnitř tak, že tudy voda proudí jako nějakým žlabem. A tento žlab pak náhle končí. Zde vznikl čtyři sáhy vysoký vodopád, ale úzká vodní chodba pokračovala i za ním. Z toho lze vyvodit, že se vodopád kdysi nacházel dál po proudu. Pokud by se povedlo stanovit, do jaké míry voda podemílá podloží vodopádu během jednoho roku, dalo by se spočítat, kdy přesně tento přírodní útvar vznikl, jak je starý a jak dlouho ještě potrvá jeho existence. Horninou, kterou si voda prorazila cestu, je rudohnědý pískovec s velmi silnou cementací. Samotná voda má převážně smaragdovou barvu. Za jasného slunečného dne dávala bílá pěna vodopádu spolu se zelenomodrou vodou a rudohnědými skalami, porostlými pestrobarevnými lišejníky a světlezelenými mechy, vzniknout mimořádně malebné podívané. Přimo pod vodopádem měla voda tendenci vytvářet vír. Během staletí podemlela okolní horninu a vytvořila něco na způsob velkého kamenného kotle. Když jsem přistoupil ke kraji útesu, měl jsem pocit, jako by se pod masou padající vody otrásala země.

V tu chvíli jsem ucítil zápach kouře. Otočil jsem se a uviděl Děrsua, jak rozdělává oheň. Vzápětí si Gold začal rozvazovat tlumok. Pomyslel jsem si, že se chystá tábořit, a jal jsem se ho přesvědčovat, že je příliš brzy a že bychom dnes měli urazit ještě kus cesty. Děrsu se mnou sice souhlasil, ale přesto pokračoval v rozvazování tlumoku. Posléze z něho vytáhl kostku cukru, krajíček chleba a lístek tabáku. To všechno uchopil do jedné dlaně, do druhé dlaně vzal malý doutnající uhlík a začal něco říkat. Tvářil se vážně a oči měl sklopené k zemi. Co přesně povídal, to jsem přes hukot vodopádu nemohl slyšet. Nakonec přistoupil ke kraji útesu a vše, co držel, hodil dolů do vody.

„Proč jsi to udělal?“ zeptal jsem se ho.

„Naše pořad tak,“ odpověděl. „Jeho,“ ukázal na vodopád, „buď jako hrom. Vždycky čerta pryč hoň.“

I na mě samotného vodopád mimořádně zapůsobil. Byl děsivý a čarokrásný zároveň. Měl v sobě něco živého a živelného. Jak asi musel působit na duši někoho, kde vše na světě považoval za živé a podobné člověku?

Děrsu si začal mlčky skládat tlumok. Abych mu dokázal, že sdílím jeho smýšlení, vzal jsem to první, co mi přišlo pod ruku – kousek sušené ryby a kus doutnajícího dřeva –, a zamířil jsem k vodopádu. Když Děrsu uviděl, co se chystám hodit do vody, začal mávat rukama a rozběhl se ke mně. Vypadal rozrušeně. Pochopil jsem, že se mě snaží zastavit.

„Netřeba, kapitáne! Netřeba!“ volal na mě spěšně a polekaně.

Odevzdal jsem mu dřevo i kus ryby. Doutnající větev hodil zpět do ohně a rybu do lesa. Poté zvedl svůj tlumok. Pokračovali jsme v cestě. Za chůze jsem se ho začal vyptávat, proč vlastně nechtěl, abych do vody hodil oheň a rybu. Děrsu mi vysvětlil, že se do vody může házet jen to, co v ní není – stejně jako se do lesa smí házet jen to, co se nedá najít na zemi. Tabák lze házet do vody a ryby zase na zem. Do vody se může vhodit trocha ohně – například jeden malý uhlík –, ale voda se nesmí lít do ohně, ani se do ní nesmí hodit větší kus doutnajícího dřeva. Jinak by se mohly voda a oheň rozhněvat. Tehdy jsem se pevně rozhodl, že se již do takových záležitostí nebudu vměšovat, aby nám oběma – jak to Gold vyjádřil – nebylo „tuze zle“. Urazili jsme ještě půl versty a utábořili jsme se.

Když jsem se následujícího dne (7. října) probudil, Děrsu už byl vzhůru. Nejspíš jsem spal hodně dlouho, protože jeho tlumok již byl zašněrovaný. Gold trpělivě čekal, až konečně procitnu.

„Proč jsi mě nevbudil?“ zeptal jsem se ho.

Odpověděl, že nás dnes čeká výstup na vysoké hory, a tak musím načerpat co nejvíc sil a pořádně se vyspat.

Než jsme vyrazili, podíval jsem se na barometr. Ukazoval nadmořskou výšku 1505 stop. Vypadalo to, že nás čeká teplý a bez-

větrný den. Hned za táborem jsme zahájili výstup na hřbet Kartu, jehož hlavní osa se táhne od severovýchodu k jihozápadu. Čím výše jsme stoupali, tím širší výhled do krajiny se před námi otevíral. Nikde kolem nás, kam až oko dohlédlo, nebyl žádný les. Neviděli jsme jediný strom, ba ani uschlý. Takové hory působí nesmírně smutným dojmem. Po zmizení lesa zmizel i podrost, a dokonce i mechy. Deště pak spláchly tenkou vrstvu půdy a odhalily mateční horninu. Všechno kolem nás proto bylo nesmírně mdlé a jednotvárné – samé šedivé útesy a šedivé osypy. Horský hřbet Kartu je bezútesnou pustinou bez vody a života.

První hora, na kterou jsme vystoupali, byla vysoká 2980 stop. Když jsme si na jejím vrcholku trochu odpočinuli, pokračovali jsme v cestě. Další hora byla podobně vysoká (3080 stop), ale protože jsme před výstupem na ni sešli do horského sedla, připadala nám podstatně vyšší. Na vrcholku třetí hory ukazoval barometr nadmořskou výšku 3330 stop.

Podíval jsem se na hodinky. Obě ručičky mířily na dvanáctku. To znamenalo, že jsme za celé dopoledne (během necelých čtyř hodin), dokázali zdolat pouze tři vrcholy, a to nás teprve čekal hlavní horský hřbet.

Měl jsem hodně velkou žízeň. Náhle jsem uviděl napůl zmrzlé brusinky a začal jsem je lačně pojídat. Děrsu zvědavě přihlížel.

„Jaký měj jeho příjmení?“ zeptal se a vzal do dlaně několik bobulí.

„Brusinky,“ odpověděl jsem.

„A ty víš,“ zeptal se znovu, „že jeho můžeš jíst?“

„Dají se jíst,“ řekl jsem. „Copak ty tyhle bobule neznáš?“

Děrsu opáčil, že je často vídal, ale netušil, že jsou jedlé.

Na některých místech rostlo brusinek tolik, že celé rozsáhlé plochy vypadaly, jako by je někdo natřel načerveno. Zatímco jsme sbírali bobule, pomalu jsme postupovali vpřed.

Nenápadně jsme vystoupali na další vrchol, jehož výška činila 4235 stop. Tady jsme poprvé narazili na sních – leželo ho zde asi půl stopy.

V roce 1907 podle slov starověrců napadl první sních v Sichte-Aliň 20. září a na hřebeni Kartu 3. října. Již neroztál. 7. října klesla hranice souvislé sněhové pokrývky do nadmořské výšky 4200 stop.

Nyní jsme zabočili na jih a začali šplhat na pátý vrchol (4970 stop). Tento výstup byl obzvláště náročný. Často jsme museli polykat sních, abychom uhasili žízeň, která nás trápila.

Svahy hřbetu Kartu jsou na východě velmi příkré a na západě naopak povlnné. Lze tu pozorovat, jak dochází k rozrušování hor. Shora se neustále kutálejí drobné kameny, které postupně zasypávají údolí a pohřbívají plochy úrodné půdy i mladé rostlinstvo. To všechno je následek požárů a odlesňování svahů.

Toho dne jsme se snažili dostat na nejvyšší horu, ale nakonec se nám to nepodařilo. Věděli jsme, že při západu slunce začne vanout studený severozápadní vítr, a tak už bylo načase, abychom se někde utábořili. Mírně jsme tedy sešli z hřebene a jali se hledat vhodné místo na západním úbočí. Měli jsme teď tři hlavní starosti: najít vodu, najít palivo a najít závětrí. Poštěstilo se nám naleznout toto všechno na jednom místě. Jednu verstu od horského sedla jsme uviděli porost borovic zakrslých. Dostali jsme se až do jeho středu a tam jsme se vcelku příjemně utábořili. Vodu nám nahradil sních a v porostu jsme našli dostatek dříví. Nanosili jsme s Dersuem co nejvíc suchých větví a rozdělali jsme pořádný oheň. Na návětrné straně jsme roztáhli stanové plachty, navršili dvě hromady chvojí a shora na ně položili srnčí kůže, aby se nám pohodlněji spalo.

Noc byla měsíčná a studená. Dersuovy předpovědi se vyplnily. Jakmile slunce zmizelo za obzorem, začal vanout prudký

studený vítr. Lomcoval větvemi borovic a rozfoukával plameny našeho ohně. Stanová plachta se divoce vzdouvala a já měl velký strach, aby ji vítr nestrhl a neodnesl někam pryč.

Měsíc v úplňku vrhal na zemi jasné světlo. Sníh se leskl a třpytil. Horský hřbet Kartu vypadal v noci snad ještě bezútěšněji.

Dnešní cesta nás znabila, a tak jsme u ohně neseseděli dlouho a šli si brzy lehnout.

Když jsem se ráno probudil, to první, co mě udeřilo do očí, byla mlha. Zakrátko jsem zjistil, že jsem se zmýlil – ve skutečnosti totiž sněžilo. Naštěstí jsme se už včera stačili zorientovat, a tak jsme hned nabrali správný směr.

Snědli jsme několik sucharů, zapili je čajem a začali stoupat na nejvyšší horu, které starověrci říkají Carská. Je vidět až z moře; námořníci ji nazývají Amgungské štíty. Možná to bylo tím, že jsme načerpali nové síly, anebo nás možná sníh nutil ke spěchu, ale každopádně jsme tuto horu zdolali poměrně rychle. Její výška činí 5460 stop.

U Carské hory pramení řeka Kulumbe (v udegejštině Kule). Ta je podle starověrců dlouhá 45–50 verst. Teče podobně šikmo jako Amagu, ale přesně opačným směrem – konkrétně na jih a na jihovýchod.

Když jsme sestoupili do nadmořské výšky 4200 stop, vystřídal sněžení déšť. Bylo to nepříjemné, ale nedalo se nic dělat. Museli jsme se s tím vyrovnat.

Asi pět verst jsme šli spáleništěm a teprve ve výšce 2240 stop jsme konečně našli les. Byl to úzký pobřežní pás rostlinstva, sestávající převážně z bříz, jedlí a modřínů.

Kolem poledne déšť zesílil. Podzimní déšť je jiný než letní – člověk v něm může snadno prochladnout. Byla nám velká zima, a tak jsme se utábořili časně. Poštěstilo se nám najít malý přístřešek z větví. Podle toho, jak byl postavený (a podle některých zapomenutých věcí uvnitř), jsme poznali, že je dílem Korejců.

Trochu jsme ho opravili, natahali jsme dovnitř dříví a začali jsme si uvnitř sušit šaty.

Asi ve čtyři hodiny odpoledne déšť ustal. Těžký příkrov mračen se protrhal a my jsme spatřili hřbet Kartu, celý pokrytý sněhem.

Když slunce zmizelo za obzorem, rozlila se po obloze na západě nachová záře. Pak vyšel měsíc, který znovu obklopovala matná skvrna a široká koróna, což byla neklamná známka, že zítra bude znovu pršet.

Večer jsem zaznamenával svá pozorování a Děrsu mezitím opékal na rožni losí maso. Během večere jsem hodil kousíček masa do plamenů. Když si toho Děrsu všiml, spěšně ho vytáhl z ohně a mrštil ho stranou.

„Proč házej maso do ohně?“ zeptal se mě káravě. „Jak můžeš jeho zbyteč-

ně pálit? Naše zítra odejdi, ale pak sem jiný lidi přijď a jez. Když házej maso do ohně, tak už je na nic.“

„Ale kdo jiný by sem chodil?“ zeptal jsem se ho.

„Jak kdo?“ podivil se. „Mýval, jezevec nebo vrána chodí. Když ne vrána, tak myš. A když ne myš, tak mravenec. V tajze hodně různých lidi chodí.“

A najednou jsem pochopil, že Děrsu má starost nejen o lidi, ale také o všelijaká zvířata – dokonce o tak malá, jako je mravenec. Měl rád tajgu se všemi živými tvory, kteří ji obývali, a všemožně o ni pečoval.

Náš rozhovor se stočil k lovu, pytlákům a lesním požárům. Z jeho slov vyplynulo, že tento „divoch“ má k ochraně přírody a rozumnému využívání jejích darů blíž než mnozí Evropané, kteří se tolik kasají svou vzdělaností a kulturností.

Čas nenápadně plynul. Minula půlnoc. Konečně začal Děrsu podřimovat. Zavřel jsem svůj sešit, zabalil se do deky, lehl si blízko k ohni a rychle usnul. V noci jsem v polospánku vnímal, jak Gold přihazuje dříví do ohně a jak mě přikrývá svým stanem.